

Розумна В.Р.

Державний університет телекомунікацій

м. Київ, Україна

e-mail: virarozumna@gmail.com

Лінгвокультурні чинники формування мовного етикету у процесі вивчення української мови у студентів-іноземців

Актуальність. Вивчення української мови як іноземної сьогодні набуває широкої популярності серед іноземців. Головним стимулом є вихід нашої країни на світову арену як повноцінного гравця у результаті чого відбувається міжкультурний обмін та інтеграція України у світову спільноту. Щороку значна кількість іноземців відвідує Україну і для подальшого комфортного перебування та максимального використання запропонованих можливостей (навчання, робота, співробітництво, саморозвиток) іноземцям необхідно оволодіти державною мовою України.

Мова і культура – складні явища, що перебувають у постійному взаємозв'язку: культура несе у собі зміст мови, і навпаки, мова відображає сенс і значення культури, тож повноцінне вивчення іноземної мови не відбувається без ознайомлення й пізнання культури, літератури, історії та традицій народу, мову якого вивчаєш. Засвоєння чогось нового, завжди краще відбувається через порівняння свого і чужого (нерідного), тому варто згадати й про міжкультурний обмін: зіставлення та аналіз мовних особливостей, традицій, світоглядних позицій, культур, етикету та ін., який можна простежити при вивченні української мови іноземцями.

Для підвищення пізнавального інтересу студентів до процесу вивчення мови на сучасному етапі розвитку методика викладання української мови як іноземної залучає у навчальний процес інноваційні технології. *Метою* є з'ясування особливостей та специфіки використання інноваційних технологій у процесі навчання слухачів-іноземців на Підготовчому відділенні та студентів-

іноземців у ВНЗ України, формуванні мовного етикету при вивченні української мови у студентів-іноземців зокрема.

На думку антропологів, культура має такі основні структурні елементи: поняття (концепти), відносини, цінності та правила тощо [4; 11]. Важливе місце у культурі посідає мова, оскільки вона є відображенням загального, універсального компонента культур, є складовим культури і її знаряддям [6]. М.О. Шутова вказує, що культура кожного народу поєднує загальнолюдський та етнонаціональний компоненти. То ж і мова є відображенням загального, узагальненого компонента культури, виявленням етнокультурної самобутності народу. Універсальний семантичний компонент обумовлений єдністю картини світу народами різних культур. Носій мови компетентний у виявленні модальних та емоційних відтінків, визначенні абстрактного та матеріального компонента тощо. «Саме в цьому полягає міжкультурна єдність мовного спілкування та основа взаєморозуміння носіїв різних мов» [6]. Проте саме мова і є тим характерним стратифікатором будь-якого суспільства, який розмежовує «Своїх» і «Чужих» за різними категоріями (віковими, гендерними, рівнем освіти, приналежності до різних суспільних спільнот тощо).

Мова кожного культурного суспільства характеризується системою символів, образів, етикетних форм спілкування тощо. Дослідники визначають етикет як національно специфічні правила мовної поведінки, які реалізуються в системі стійких формул і виразів, що рекомендуються для використання в різних ситуаціях ввічливого контакту зі співбесідником [1; 18]. Під мовним етикетом розуміємо систему стійких правил, запропонованих та встановлених суспільством для мовленнєвого контакту співрозмовників, підтримки спілкування у вибраній тональності відповідно до їх соціальних ролей і рольових позицій, взаємних відносинам в офіційній і неофіційній обстановці [5; 413]. Для формування мовного етикету у студентів-іноземців необхідно, перш за все, усвідомити відмінність української культури та культур країн, з яких приїхали студенти, адже в кожному суспільстві сформульовано і розвинуто свої правила поведінки, системи дозволів й заборон, що сприяли виникненню

певних моральних норм, правил, системи регулювання соціокультурної взаємодії у суспільстві.

Мова та етикет – явища взаємопов'язані, тому стиль й манера мовлення, добір мовних засобів при спілкуванні залежать від середовища, у яке потрапляє індивід. На формування мовного етикету також впливають соціальний статус суб'єкта та адресата спілкування, їхній фах, вік, стать, характер, віросповідання тощо. То ж лінгвокультурні чинники формування мовного етикету необхідно задіювати у процесі вивчення української мови студентами-іноземцями. Для підвищення сприйняття іноземними студентами етикетних форм, ефективного навчального процесу і рівня знань варто використовувати на уроках викладання інноваційні методи, зокрема: а) інтерактивні методи викладання, б) використання технічних засобів навчання (комп'ютерних та мультимедійних, мережі Internet тощо) для контролю знань, зберігання і використання навчальних матеріалів [2].

Студентів-іноземців при вивченні української мови можна ознайомити з мовними та культурними відмінностями, застосовуючи інтерактивний метод рольових ігор, що передбачає розвиток спостережливості, уміння робити висновки та зіставляти факти. Рольові ігри передбачають наявність певної кількості завдань, основна мета яких – знайти взаємодію з партнером, здійснити вплив на співбесідника, проявити поведження один із одним. Враховуючи вищезазначене, можна стверджувати, що виконання цих завдань можливе лише у результаті ознайомлення із правилами мовного етикету українців, стійких формул спілкування, що реалізуються в одиницях лексичного рівня: «Добрий день!», «Дякую!», «Вибачте» тощо, фразеологічного («Ні пуху, ні пера»), і частково морфологічного рівнів (вживання займенникових і дієслівних форм шанобливої множини, наприклад: «Ви чарівні»; «бабуся стомилися»; «тато казали» та ін. [6]. Приклади рольових ігор: «Розмова у вагоні», «У таксі», «Ми заблукали», «Вибачте, як пройти до...», «У банку», «На пошті», «Купуємо сувеніри», «Біля театральної каси», «Музеї нашого міста», «Ходімо у кіно» та інші [3; 154] та ін. Для

ознайомлення іноземних студентів із культурою українців та порівняння української культури з їхніми національними варто використовувати програму створення презентацій Power Point, яка дозволяє наочно подати інформацію (аудіо-, відеофрагменти, фотографії, графіки, таблиці, малюнки тощо) про країну, клімат, природу, історію, кухню та ін. Це допоможе студентам-іноземцям легше засвоїти новий матеріал, пов'язаний із національними особливостями та культурними відмінностями, освоїтися в нових умовах життя.

Отже, застосування інноваційних технологій (інтерактивного методу рольових ігор та технічних засобів навчання (комп'ютерних та мультимедійних, мережі Internet) та ін.) у процесі формування мовного етикету при вивченні української мови як іноземної відіграють важливу роль, дозволяють іноземцям краще зрозуміти особливості української культури, покращують ефективність навчального процесу та підвищують мотивацію до вивчення української мови.

Література:

1. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. – К., 1998. – 436 с.
2. Інтерактивні технології навчання / Авт.-упор. І. І. Дівакова. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – С. 23 – 27.
3. Корженко В.Я., Опанасюк М.М. Інноваційні методи викладання української мови як іноземної у Технічному університеті // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2011. – № 1. – С. 152-155.
4. Культурология: Учебное пособие / Составитель и ответств. Редактор А. А. Радугин. – М.: Центр, 2001. – 304 с.
5. Лінгвістичний енциклопедичний словник // Радянська енциклопедія. – М., 1990. – 688 с.
6. Шутова М.О. Лінгвокультурні чинники формування національної свідомості українців. – Science and Professional Conference “Modern Problems of Education and Science” 26th- 27th January 2013, Budapest. – Budapest, 2013. – Режим доступу: scaspee.com/6/post/2013/01/16.html.